

LES ACTIVITATS DIDÀCTIQUES AL MUSEU PALAU MERCADER: UNA PROPOSTA ORGÀNICA EN CONSTANT REVISIÓ

ANNA PLANS BERENGUER

Materials Didàctics

EL MUSEU PALAU MERCADER

A la carretera de l'Hospitalet, en el terme municipal de Cornellà, entre el barri d'Almeda i el de Sant Ildefons, es conserva un conjunt patrimonial insòlit, format principalment pel parc metropolità de Can Mercader -entre la carretera i el canal de la Infanta- i una mica més lluny, al capdamunt del talús, la Torre de la Miranda. El parc, creat a partir dels antics jardins i camps de conreu de la finca, s'articula al voltant de l'edifici principal: el Palau, que data de 1865, quan els comtes de Bell-lloc van decidir enderrocar l'antiga masia i aixecar-hi un edifici residencial. Es conserven altres edificacions antigues a l'interior del parc, com la casa dels colons o la caseta del berenar, i amb la seva recuperació com a zona verda s'han incorporat nous elements que configuren un ampli espai públic de lleure -la piscina, el trenet, etc.

El Palau Mercader és un edifici historicista, que recorda la imatge de castell medievalitzant, amb quatre torres octogonals als angles, planta quadrangular i coronament emmerletat. L'interior s'organitza al voltant d'un pati lluminós, cobert, i a la planta noble hi ha les cambres d'ús quotidià i les més protocol·làries, decorades en diversos estils. Actualment, com a museu, s'hi pot veure una part de les col·leccions que els comtes de Bell-lloc havien creat i disposat, així com alguns d'aquests espais decorats, que exemplifiquen una casa nobiliària de finals del segle XIX principis del XX.

EL MUSEU PALAU MERCADER OBRE LES PORTES A LES ESCOLES

Des de la seva inauguració com a espai visitable, el Museu Palau Mercader ha tingut molt present la tasca

didàctica. Ja la seva configuració demana la presència d'un acompanyant per visitar la planta noble, tant per al públic general, com per a l'escolar. Es tracta de facilitar la lectura del conjunt -que amb la presència excessiva de rètols alteraria el seu aspecte domèstic-, de facilitar el recorregut pels diferents espais i, finalment, d'assegurar la integritat del conjunt.

Les visites didàctiques es van iniciar el mes d'abril de 1996, en el marc de la darrera etapa de la Casa d'Oficis El Palau, i ja no es van interrompre. Aquella primera proposta havia sorgit del treball dels alumnes de la Casa d'Oficis, sota la supervisió de l'equip tècnic. Es tractava d'una visita pilot adreçada als cursos de secundària, en què s'alternava un recorregut històric pel parc amb una visita a l'interior del Palau i una activitat de taller, introduint molts temes diferents: la història de la família Mercader Bell-lloc, el lleure vist a través del temps, els espais del Palau i les seves funcions, entre d'altres.

Però d'ençà d'aquelles primeres visites, la proposta didàctica ha canviat molt i no ha estat per casualitat ni per inèrcia, sinó seguint un doble objectiu general: diversificar al màxim les propostes didàctiques, tenint en compte els diversos nivells escolars i la riquesa dels continguts del Museu Palau, i, a la vegada, revisar contínuament les propostes didàctiques, marcant nous objectius, noves fites a assolir, en definitiva nous reptes.

En començar el curs 1996-97 s'havia redefinit aquella primera activitat per a secundària, reduint els temes a tractar i eliminant l'activitat al parc, alhora que s'havia dissenyat una nova visita per a primària, amb un enfocament diferent, molt més monogràfic, basat en la decoració dels espais. Totes dues propostes seguien un plantejament similar que volia afavorir la participació dels alumnes: una visita dinàmica i un taller. Per tal de

facilitar l'aprofitament de les activitats a l'aula es va lliurar als docents, amb certa antelació, un dossier explicatiu en què s'anunciaven els objectius de cada proposta, s'indicaven els aspectes de cada àrea de coneixement que es podien treballar a partir de l'activitat i se suggerien alguns treballs previs i posteriors.

En el cas de secundària, l'objectiu era introduir alguns aspectes històrics -de mitjan segle XIX i principis del XX- a través de tres temes propers que permetien una comparació entre passat i present:

1. L'habitatge i la seva distribució d'espais, en relació amb les funcions.
2. Els hàbits i costums de la vida quotidiana del tombant de segle.
3. La història de les dues branques principals de la família Mercader Bell-lloc.

La visita s'iniciava a l'exterior, amb una doble presentació: de l'activitat i del conjunt patrimonial Mercader, fent un breu recorregut al voltant del Palau. Un cop a dins del Palau, es veien la planta baixa i la planta noble, utilitzant com a suport els plànols de l'edifici i com a recurs participatiu unes breus preguntes que es repartien abans de començar i que permetien emfasitzar els temes principals. Finalment, al taller els alumnes havien de fer uns treballs en grup, que servien per tancar la visita. L'activitat de primària, en canvi, havia estat definida amb la idea de formar part d'un programa global més ampli, que s'aniria generant -més que no imposant a partir d'un esquema teòric previ- a mesura que s'anessin implementant les diverses opcions didàctiques. L'objectiu final era arribar a formar una estructura àmplia i rica en propostes, amb un sentit organicista de complementaritat i capacitat d'adaptació i redefinició. És per això que aquesta segona activitat proposava uns continguts molt més monogràfics que la primera, ja que en aquest cas es pretenien dosificar els diversos temes i no incloure'ls tots en una sola visita. De fet, es pot dir que el procés d'implementació de les activitats didàctiques al Museu Palau Mercader està marcat per una tendència a la particularització: d'una primera activitat que comprenia un ampli ventall de temes i continguts es tendeix a definir activitats que són progressivament més monogràfiques, alhora que es reconduïxen les primeres en la mateixa línia, àdhuc generant dues o tres activitats del que abans era una de sola.

D'altra banda, l'activitat de primària introduïa un element d'animació que per a la primera activitat dels grans s'havia obviat; es tractava d'un personatge imaginari que dinamitzava l'activitat.

Font: Montse Casanova

Sala de retrats: un personatge imaginari demana la col·laboració dels nens i nenes d'educació primària per trobar els elements que són fora de lloc

I finalment, amb l'activitat didàctica de primària es proposaven uns objectius que prioritzaven els aspectes processals sobre els pròpiament conceptuals:

- . Treballar alguns processos d'observació i relació per tal d'introduir la noció de conjunt decoratiu en termes d'harmonia i contrast.
- . Reconèixer el factor temporal i estètic en els objectes, a partir de l'observació directa.
- . Introduir i consolidar nou vocabulari vinculat al parament de la llar.
- . Saber aplicar la noció de conjunt decoratiu en termes formals i cromàtics a una creació plàstica.

Pel que fa referència a l'estructura de l'activitat, seguia conservant l'esquema de visita i taller.

Primer una rebuda i presentació a la sala dels Retrats. Després el personatge imaginari -l'antic majordom- plantejava un problema als nens i nenes, que servia d'excusa per revisar a fons alguns espais del Palau.

Per grups, els alumnes havien d'observar quatre sales detalladament (objectes, mobiliari, parets, sostres...), identificar les relacions cromàtiques i formals que definien l'aspecte de cada espai i reconèixer els elements dissonants.

**Materials
Didàctics**

Materials Didàctics

Finalment, al taller havien de fer un mural que representés una sala, sobre un paper estampat o de color. Làmpades, seients, miralls, taules, consoles, estores, cortines, etc., són alguns dels elements que havien de dibuixar, retallar i enganxar, de manera que combinessin amb la cromàtica del fons. En acabar s'observaven els murals i es comentaven.

A principis de 1997, ja en el segon trimestre del curs, es va posar en marxa una tercera proposta, aquest cop adreçada als més menuts de l'ensenyament escolar: els cursos de pàrvuls.

A partir d'aquest moment es va començar a donar nom a les visites, intentant il·lustrar el sentit de cada una de les activitats i alhora cercant un títol que fos suggerent. En aquest cas el repte era, de nou, dosificar els continguts i fins i tot els espais, per tal de crear una activitat adequada a la capacitat d'atenció i assimilació dels nens i nenes de 3 a 6 anys, però també es feia necessari potenciar l'element d'animació, que permetés reconduir l'atenció dels visitants segons les circumstàncies. I finalment, calia posar una cura especial en l'elaboració del material didàctic, tant en la seguretat de manipulació com en la presentació plàstica.

Amb el nom *Hi havia una vegada un Palau...* es va iniciar aquesta nova proposta didàctica, que se centrava en el mateix Palau com a edifici i el seu entorn, trencant l'estructura de visita i taller, amb un esquema de petites accions successives que incloïa jocs d'expressió corporal, d'observació, dibuixos, etc., i per acabar, un joc de construcció a partir de peces de fusta i objectes quotidians com ara agulles d'estendre, gots de paper, bigudins, etc.

Finalment, a les acaballes del segon trimestre i principis del tercer ja es van posar en marxa dos models més d'activitat didàctica: una adreçada als cicles inicial i tercer d'educació primària, *Els objectes perduts*, i una altra per al primer cicle d'ESO, que partint d'aquella primera visita inicial s'havia anat redefinint cap a un sol tema: la vida quotidiana en un palau del segle XIX, *Un dia al Palau Mercader...*, deixant així la possibilitat de crear noves propostes a partir de la resta de temes desestimats, i de molts altres ni tan sols apuntats. En aquesta ocasió, per a una activitat i l'altra, es van definir sengles motius d'animació central i uns materials de suport força acabats. Finalment, s'havia esbossat un esquema d'activitats didàctiques del Palau Mercader que cobria tot el ventall escolar, excepte el segon cicle de secundària, que provisionalment es podia acollir a l'activitat centrada en la vida quotidiana.

I encara, va sorgir una nova opció, diguem-ne "a la carta", que per sol·licitud expressa de dos instituts de Cornellà que volien fer un crèdit de síntesi sobre el parc de Can Mercader, van demanar una visita general al Palau, sense taller ni activitats, tan sols per tal d'ubicar en el temps tot un conjunt, els seus promotors i protagonistes, i especialment el Palau i els seus interiors.

Aquest procés de progressiva definició i implementació dels diferents mòduls didàctics del Museu Palau Mercader, seguia, tal com hem dit, un doble objectiu intern que donava coherència a tot el programa: oferir un recurs didàctic per a cada nivell educatiu, introduint progressivament -de més bàsics a més complexos- alguns dels temes presents en el ric conjunt del Palau Mercader, i dosificant-los per tal de poder-los treballar amb profunditat.

Font: Anna Plans
Passeig dels Plàtans: els més petits fan una visita centrada en el mateix Palau i el seu entorn immediat, descobrint els elements que l'integren a partir del joc

A l'hora de definir els continguts i les pautes de treball es van tenir en compte els objectius pedagògics de l'actual reforma educativa, en les seves diverses àrees, però especialment en les de coneixement del medi, llenguatge i educació visual i plàstica, emfasitzant el treball dels objectius relacionats amb els continguts de processos i actituds.

A més, i dins dels objectius didàctics del Museu Palau Mercader, es va iniciar el servei de visites guiades a algunes de les exposicions temporals instal·lades al Palau: *Cornellà Arqueològic. Excavacions al Castell* -del 4 de febrer al 14 d'abril de 1997- o *El brogit de la indústria. De la manufactura a la fàbrica* -del 14 de desembre de 1997 a l'1 de març de 1998. Són les dues exposicions que fins ara els escolars de Cornellà han pogut visitar conduïts per un monitor i amb el suport d'una fitxa d'observació adaptada.

Així, en acabar el curs 1996-97, el programa didàctic del Museu Palau Mercader havia quedat definit en els següents termes:

(de 4 a 6 anys) *Hi havia una vegada un Palau...* (1 h 30 min)

Un personatge fantàstic explica el conte del Palau i mostra unes il·lustracions que els nens i nenes han d'identificar. A partir d'aquí observen l'edifici: la façana, el pati interior, les torres octogonals i la galeria. Treballen alguns conceptes arquitectònics com *paret, torre, pati, columna, escales*, etc., i nocions bàsiques d'espai i temps. Al taller, els nens i nenes juguen individualment amb un joc de construcció de peces de fusta i altres objectes comuns, i proven de fer el seu palau.

(de 6 a 8 anys) *Els objectes perduts* (1h 30 min)

A partir d'una carta fictícia dels comtes, els alumnes visiten la planta baixa, la sala dels Retrats, el saló de Lluís XVI i l'escala. Fan un breu recorregut pel Palau seguint la pista d'una petita col·lecció d'objectes -tinter, làmpada, retrat, rellotge, caixa de núvia. La recerca i la identificació dels objectes permeten treballar pautes d'observació i interpretació. *Formes, colors, materials*, etc., i sobretot *ús*, són alguns conceptes que ajuden els nens i nenes a reflexionar sobre la noció de *passat i present*. Un cop al taller, es clou l'activitat amb un petit joc de rol, després que cada nen/nena hagi il·lustrat un dels objectes descoberts.

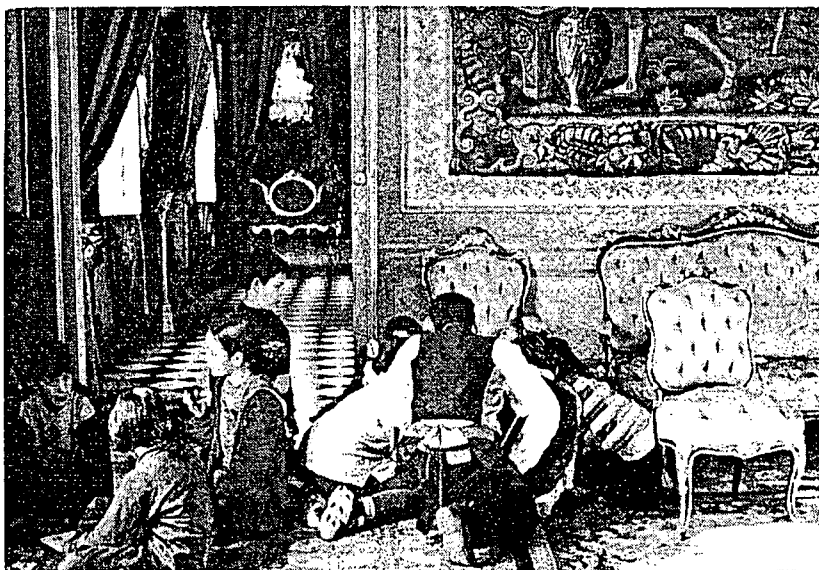
(de 8 a 11 anys) *El misteri de les sales decorades* (2 hores)

La visita s'articula a partir d'una fitxa d'observació, que els nens i nenes han d'omplir per equips. L'objectiu és descobrir els elements que distingeixen un conjunt decoratiu d'un altre, visitant quatre sales prou representatives: la sala de Lluís XIV, la sala de Lluís XVI, la sala dels Pianos i el menjador. En aquest cas, a més d'observar, els nens i nenes han de comparar, analitzar i treure conclusions a partir d'elements bàsics com ara formes i colors, i d'altres més complexos com ara motius decoratius, etc. L'activitat permet introduir vocabulari nou, pautes d'observació i nocions de conjunt, harmonia i contrast.

Al taller, encara per equips, els nens i nenes han de fer un mural collage amb la representació d'una sala decorada.

Materials Didàctics

Font: Montse Casanova
Saló de Lluís XIV: El misteri de les sales decorades queda resolt després que els nens i nenes observen i comparen algunes característiques formals i cromàtiques dels elements que hi ha dins les sales

(d'11 a 16 anys) *Un dia al Palau Mercader...* (2 hores)
L'activitat parteix de la recreació d'un dia normal al Palau Mercader pels volts de 1900. Els nois i noies han de llegir un guió de breus diàlegs entre personatges ficticis i reals, a mesura que visiten alguns espais del Palau -saló Àrab, bany, saló Ros, capella, sala dels Pianos, menjador, etc. El grup discuteix sobre el tipus d'activitats que desenvolupaven els diversos usuaris d'aquestes sales i reflexiona sobre les funcions dels espais i la classe social de cada personatge. Al taller, per equips, els nois i noies han de fer una proposta de remodelació de la planta del Palau Mercader a les noves necessitats d'una família actual.

(d'11 i 12 anys) *Visita comentada al Palau Mercader* (1 hora)

Se segueix un recorregut per les sales que rodegen la galeria emfasitzant el treball d'observació, de vocabulari específic, els aspectes funcionals, entre d'altres.

(d'11 a 16 anys) *Exposicions* (entre 1 h i 1 h 30 min)
A partir del guió de l'exposició, un monitor condueix la visita adaptant-la a cada grup, segons les indicacions prèvies del docent acompanyant, alternant les explicacions amb el treball d'observació i recollida d'informació del material exposat.

ELS MECANISMES D'AVUACIÓ

Es pot dir que des que es van definir, les propostes didàctiques del Museu Palau Mercader estan pensades per anar canviant i adaptant-se en funció de l'experiència del seu desenvolupament, però també en funció de la seva progressiva diversificació. Sobre quina base es podia bastir aquest sentit orgànic d'adaptació i creixement? Sobre una constant revisió de les activitats, i tota revisió té implícita una tasca d'investigació per obtenir respostes als interrogants que hom es formula. En el cas del Palau Mercader, actualment hi ha obertes dues línies de recerca: d'una banda, la documentació del fons, que permet tenir un coneixement més precís i ric sobre el patrimoni del Museu, definir nous blocs temàtics, estudiar-ne les possibilitats de treball i sintetitzar-ne els principals continguts a presentar. De l'altra, i més directament vinculada a les visites didàctiques, l'avaluació permanent d'aquestes visites, mitjançant un doble qüestionari adreçat als docents i als monitors, que permet valorar el funcionament de l'activitat, l'opinió que en tenen els docents i el seu aprofitament en el marc escolar.

2 exemplars de fulls d'avaluació: el dels docents i el dels monitors; mida original: DIN A4

A partir del buidatge, tractament i anàlisi de les dades

recollides en aquests fulls d'avaluació durant el curs 1996-97, es van poder treure unes conclusions que van ser el punt de partida per a la preparació del curs següent -el que acaba de finalitzar. D'aquesta manera es van poder consolidar alguns aspectes, un cop verificada la seva idoneïtat, especialment en termes de material didàctic i *atrezzo*; també es van introduir algunes modificacions sobre la durada i els continguts, i sobretot es va veure la necessitat d'establir una comunicació més directa amb els docents participants, per tal d'afavorir l'aprofitament escolar de les activitats.

UN PROGRAMA VERSÀTIL QUE ENCARA HA DE CRÉIXER

El fet d'implementar progressivament els diferents mòduls didàctics durant el curs 1996-97, sota la pressió d'una demanda escolar diversa, va comportar que en alguns casos s'haguessin d'adaptar les activitats didàctiques en funcionament mentre s'acabaven de dissenyar les noves. Això va evidenciar el marge d'adaptació que tenen les activitats, enriquint les possibilitats combinatòries i dotant tot el programa d'una certa elasticitat.

D'altra banda, fins al moment s'han posat en funcionament set activitats diferents -inclosa la incipient participació del Museu Palau Mercader en el programa comarcal "Descobrim el Baix Llobregat", però és evident que els recursos pedagògics del Palau són inesgotables i permeten oferir-ne moltes més: activitats monogràfiques per a totes les edats o bé propostes més globalitzadores, combinades amb l'oferta lúdica pel parc o la Torre de la Mirança, per exemple.

Ara, en acabar el curs 1997-98, després que el Museu Palau Mercader hagi acollit 69 grups, 1.476 alumnes i 146 docents acompanyants, caldrà analitzar amb cura les dades recollides en els fulls d'avaluació i treballar perquè el programa didàctic del Museu Palau Mercader es refermi i s'enriqueixi.